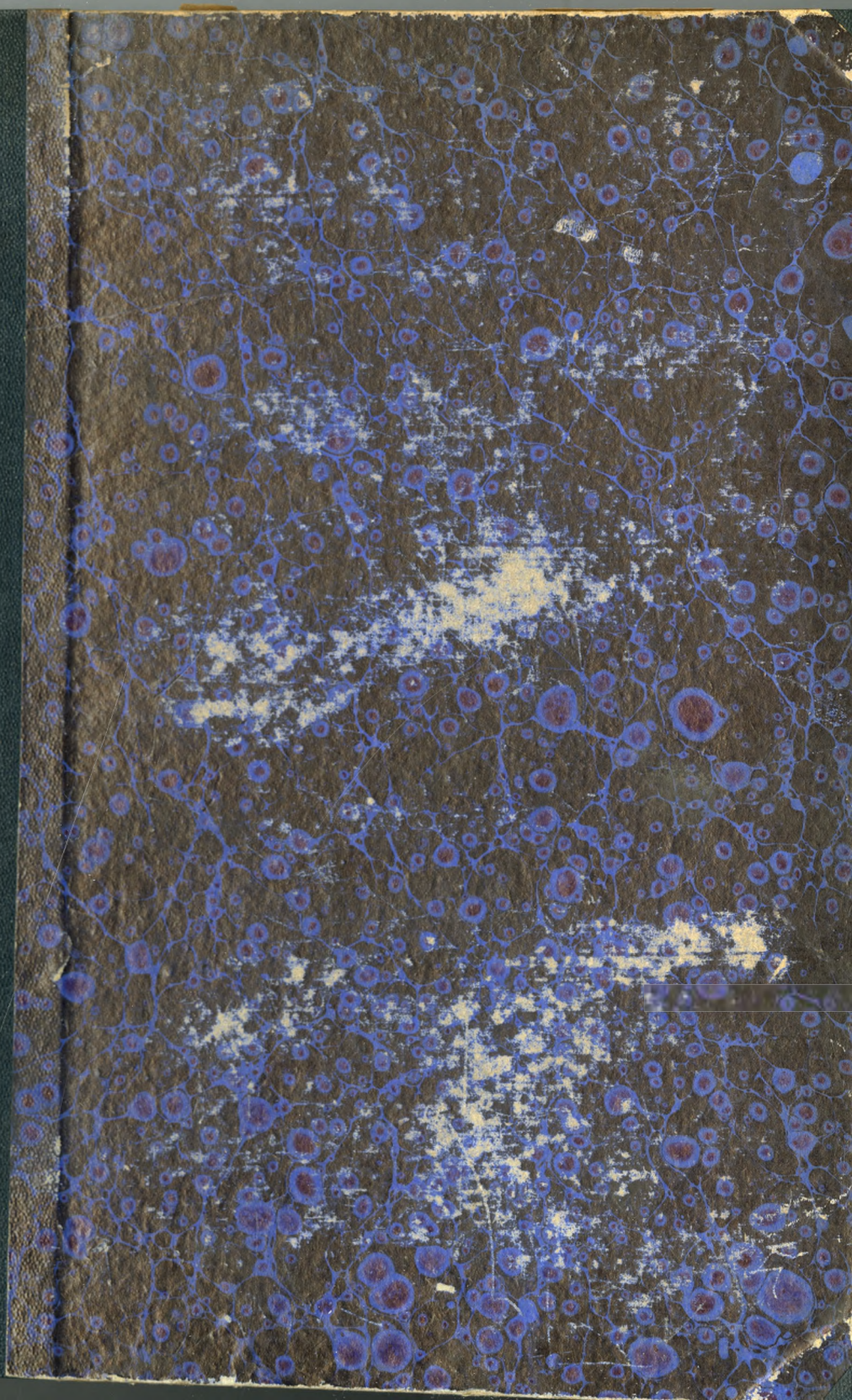

Politikai
röpiratok.

56.

56
434
BUJANOVICS SÁNDORNAK

AZ

EPERJESI VÁLASZTÓKERÜLET

VOLT

ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐJÉNEK

F. ÉVI MÁJUS HÓ 31-ÉN VÁLASZTÓIHOZ

INTÉZETT

JELENTÉSE.

7

BUDAPEST, 1875.

PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSULAT.

(Hold-utczn 4. sz.)

✓
BUJANOVICS SÁNDORNAK

AZ

EPERJESI VÁLASZTÓKERÜLET

VOLT

ORSZÁGGYÜLESI KÉPVISELŐJÉNEK

F. ÉVI MÁJUS HÓ 31-ÉN VÁLASZTÓIHOZ

INTÉZETT

JELENTÉSE.

BUDAPEST, 1875.

PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSULAT.

(Hold. utca 1. sz.)

616FS2 00J649 18

Államhátréltetés

ELJÁRÁSRENDELÉS

ELŐTÉRLET

FŐVÁROSI
KÖNYVTÁR
1912

ELŐTÉRLET

DE BALLAGI GÉZA.

Tisztelt választók!

Mielőtt a lefolyt országgyűlési időszak tartama alatt képviselői minőségemben kifejtett szerény egyéni tevékenységemről önöknek számot adnék, mielőtt politikai magamtartását és annak indokait kötelességemhez képest önök bírálata alá terjeszteném, egy rövid visszapillantást kívánok vetni az ezen időszak alatt a politikai és parlamenti élet terén bekövetkezett fontosabb eseményekre.

A parlamenti meddő harcok, pénzügyi, kormány- és pártválságok szakadatlan láncolatát képező eme nevezetes korszak nagyfontosságú eseményeit nem fogom részletesen és kimerítően fejtegetni, nemcsak azért, mert ez események önök előtt teljesen ismeretesek; de főleg azért, mert ma, egy új, és reménnyel kecsegtető korszak küszöbén nem tartanám helyesnek, a multa vonatkozó akár egyesekre, akár pártokra célzó recriminációkkal, ha csak egy porszemnyivel is zavarólag hatni, a régi óhajításommal teljesen megfelelőleg megindult helyesebb pártalakulásra. S azért ezen eseményeknek csak nevezetesebbjeit és azokat is csak annyiban fogom említeni, a mennyiben azok szerény tevékenységemre befolyással voltak, politikai magamtartására hatást gyakoroltak.

A mult országgyűlés kedvező kilátások közt jött létre, annak működéséhez, törvényhozói tevékenységéhez az ország nagy reményeket kötött. Az akkoriban uralkodó Deák-párt a választó polgárok nagy többségének bizalmával támogatva, a képviselőházban jelentékeny többségre tett szert. Fejleszteni, a szükségnek megfelelőleg átalakítani, a kor színvonalára emelni állami intézményeinket, az 1867. évi kiegyezési törvények által megvetett alapon rendezni pénzügyi és közigazgatási viszonyainkat, ez volt a megoldásra váró, az akkor többségben uralkodó pártra nehezedő nagy és fontos feladat.

Mielőtt azonban az országgyűlés törvényhozási működését még csak meg is kezdhette volna, mielőtt ezen feladat megoldásához komolyan hozzá foghatott volna, támadt egészen váratlanul, az országgyűlés megnyitását követő negyedik hónapban, minden politikai és parlamenti ok nélkül az első kormányválság, a politikai helyzet bizonytalanságának és ebből kifolyólag számos bajnak és zavaroknak szülője.

Ezen válság nem politikai okokból támadván, a pártok állása s egymáshoz való viszonya általa egyáltalában nem érintetett; a válságnak nem parlamentarizmus terméke sokaknál méltó aggodalmakat keltett, e válságnak felidézése, és lefolyásának módja számos képviselő által, és ezek közt általam sem helyeseltetett.

És épen azért, mert ezen válságra a politikai és parlamenti viszonyokban ok nem volt, mert ezen válság által a pártok állásában semmi változás sem idéztetett elő, mert ezen válság a kormánypárt számos tagjára, azokra ugyanis, kik a válság politikai okát feltalálni nem bírták, lehangolólag és csüggesztőleg hatott, veté meg e válság alapját a politikai helyzet azon bizonytalanságá-

nak a pártban és parlamentben, mely ez országgyűlésen mindvégig uralkodott, és a kormánynak és pártnak tevékenységére olyannyira bénítólag hatott. A válságnak ezen utóbajait azonban a legnagyobb mértékben a gr. Lónyay kormány utódja, a Szlávy-kormány örökölte, mely a pártviszonyok eme ziláltsága, s részben ebben rejlő határozatlan és habozó politikája mellett, nem volt képes az ekkor kitört nagy üzleti és pénzválság, és a mindinkább előtérbe lépő súlyos pénzügyi zavarok folytán, fokozott erélyt és tevékenységet igénylő feladatának megfelelni.

Növelte helyzetünk ziláltságát a parlamentben azon párt vezérének, melyhez tartozni szerencsés voltam, az országszerte egyaránt és méltán tisztelt hazafinak Deák Ferencznek ez időben kitört betegeskedése, mely őt az egész ország legnagyobb sajnálatára a politikai tevékenységtől azóta folytonosan távol tartja. Ezen tisztelt férfiú betegsége nagy szerencsétlenség volt a pártra nézve, mely évek hosszú során át megszokta minden kérdésben az ő bölcs tanácsát, az ő tapintatos vezérletét követni, s mely ezen kipróbált vezérletet nélkülözni volt kénytelen akkor, midőn a haza súlyos helyzete az ő bölcs tanácsát kétszeresen becsessé tette volna. Ő letűnt a politikai küzdtérről, a nélkül, hogy utódot hagyott vagy hagyhatott volna, a Deákpárt vezéregyéniségei közül egy se volt képes a visszavonulása által támadt űrt betölteni, egy elismert tekintély uralmát több vezető vezérlete követte, s ily nem egyöntetű, gyakran elágazó irányú vezérlet még mindig és mindenütt csak zavart és vizályt szült.

Parlamenti viszonyaink ziláltságát legjobban jellemzi azon tény, hogy a képviselőház a maga kezébe

ragadta a kormányt megillető kezdeményezés jogát, s állami háztartásunk rendezése, pénzügyi viszonyaink javítása czéljából, egy saját kebeléből kiküldött bizottság által beható tanulmányozás tárgyáivá tette állami szervezetünk egész rendszerét és pénzügyi bajaink orvoslásának különböző módozatait. Ezen bizottság, a működéséből önök által is bizonyára ismert 21-es bizottság, viszonyainkat behatóan tanulmányozta, pénzügyi bajaink forrását felderítette, államháztartásunk rendezésére vonatkozólag több figyelemre méltó indítványt is tett, de tárgyalásainak hosszadalmassága által, midőn gyorsan cselekedni kellett volna, a pénzügyi helyzetet pillanatnyira még súlyosabbá tette.

Szigorú takarékoság, összes állami intézményeink átalakítása és egyszerűsítése, rendszerváltozás lőn a mindenki által hangoztatott jelszó, az általános csüggedés és zavar eme korszakában, s a folytonos támadásoknak kitett, lanyhán védelmezett kormány állása mindinkább tarthatatlan lőn.

A parlamenti és pártviszonyainkban rejlő eme hajók orvoslása iránti valódi hazafiuságtól áthatott törekvés a hazánk pénzügyi viszonyai feletti komoly aggodalom, már megelőzőleg egy tudomány, érdem és hazafiságban egyaránt kitünő politikai egyéniséget, Ghyezy Kálmánt, a volt balközéppárt egyik méltán tisztelt vezérét, a pártoknak minden sikeresebb parlamenti tevékenységet lehetetlenné tevő egymásközi viszonyai megváltoztatásának is egy egészségesebb alapokon nyugvó pártalakulásnak kezdeményezésére indította akkor, midőn képviselői állásáról lemondván, választóíhoz intézett nyilatkozatában az 1867. évi közjogi kiegyezés folytonos támadását helytelennek, a hazára nézve károsnak kijelentve, a volt balközép párt-

ból, tehát a közjogi ellenzékéből való kilépését bejelentette, s ez által megtette az első lépést a pártoknak egészségesebb alapon való csoportosulására.

Fellépését és annak hazafias indokait tisztelettel és méltánylással fogadta az ország, s habár ezen fellépésének nem is volt a parlamentben rögtöni sikere, ez volt meggyőződésem szerint az első komoly és határozott lépés a mai állapot előidézésére, s mint ilyen, a mult országgyűlés legmomentuozusabb eseményeinek egyikét képezi.

E közben a Szlávy-kormány összeroskadt a parlamenti és pénzügyi viszonyok súlya alatt. Pártviszonyaink akkori ziláltsága mellett az új kormány megalakítása számos és nagy nehézségekkel járt. Ekkor merült fel a pártok koalíciójának, a kölcsönös álláspont s az iránytadó elvek fentartása mellett való szövetekezésének, s e szövetség alapján egy csupán egy kérdésben, a pénzügyi viszonyok rendezésének kérdésében egyetértő coalitionális kormány alakításának eszméje. Ez eszme keresztülvitelére illetékes helyről komoly kísérlet tétetett, de az elvek kölcsönös tiszteletben tartása, az azok valósitására czélzó törekvések fentartása melletti pillanatnyi szövetekezés nem nyujtván elegendő alapot és biztositékot a sikeres együttműködésre, az eszme, melynek én barátja sohasem voltam, elejtetett. A Szlávy-kormány helyét hosszas vajudas után a Bittó-kormány foglalta el, s e kormányban a legterhesebb tárczát, pénzügyi rendezésünk súlyos gondjait Ghyczy Kálmán vette át.

E kormánynak a pénzügyek rendezésére irányuló törekvései teljes elismerésünkre érdemesek. E kormány kezdeményezte pénzügyeink és államháztartásunk rendezése terén mindazon nagyfonosságú törvényhozási in-

tézkedéseket, melyeket a jelenlegi kormány célravezetőnek elismerve, nagy részben magáévá tett, sőt már életbe is léptetett, s azért a Bittó-kormánynak nagy érdeme állami háztartásunk rendezése körül fenn fog állani, habár e rendezést csak utódjai viszik is teljesen keresztül.

Azonban a már hosszabb ideje lappangó pártválság, pénzügyi helyzetünk súlyos volta, s az ebből folyó hazafias aggodalom által érlelve, mindinkább terjedt s kitöréshez közeledett. A Ghyczy Kálmán által nyújtott hazafias példa követőkre talált, s a helyzet teljesen megváltozott akkor, midőn Tisza Kálmán, a balközéppártnak volt vezére, f. évi február hóban az államkötségvetés tárgyalása alkalmával mondott nyilatkozatában, az általa és pártja által eddig elfoglalt közjogi oppositio terét elhagyva, a helyzet színvonalán álló komoly elhatározásával a cselekvésre vállalkozott, s ezzel a két nagy párt a Deákpárt és balközép közt fennállott válaszfalat teljesen lerombolva, a parlamenti viszonyok teljes átalakítását idézte elő. Tisza Kálmánnak ezen férfias és hazafias fellépését teljesen méltányolta a korona, osztatlan örömmel fogadták a hon polgárai.

A Bittó-kormány, hogy a változott helyzet folytán a pártok átalakulását, és az ennek megfelelő parlamenti kormány létrejöttét előmozdítsa, hazafias önfeláldozással lelépett, — a két nagy párt fusiója ténynyé vált, a kormányt a fusionalis ministerium vette át, a belügyek élén Tisza Kálmánnal.

Igy hozta létre hosszás vajudás és nehéz küzdelmek után a pártok vezéregyéniségeinek hazafisága a fusiót, melyet, mint a régen érzett szükségnek megfelelő egészségesebb pártalakulás alapját, mint sikeresebb és üdvö-

sebb parlamenti tevékenység hajnalát, a haza általános örömmel fogadott.

A Deákpárt túlnyomó része a volt balközéppel »szabadelvű párt« elnevezése alatt egy nagy párttá egyesült, mely a jelenlegi kormányt támogatja, míg a Deákpárt kis része a báró Sennyey Pál által a költségvetés tárgyalása alkalmával a képviselőházban mondott beszédében kifejtett program alapján, mint a kormány tevékenységét nem gátló, nem akadékoskodó, de ellenőrző parlamenti ellenzék »jobb oldali ellenzék« elnevezése alatt ellenzéki párttá alakult.

Az új kormány megállapítá törvényhozásilag az 1875. évi állami költségvetést, elintézett néhány sürgős folyó törvényhozási ügyet, s feloszlatta az országgyűlést. Tevékenységének kifejtésére még bővebb alkalma nem volt; a jövő országgyűlésen kell ezen kormánynak a hozzá kötött reményeket igazolni, s hogy a működéséhez kötött várakozásnak a legteljesebb mérvben meg is feleljen, azt szivemből kívánom.

Ime tisztelt választók! dióhéjba szoritva a mult országgyűlés fontosabb politikai és parlamenti eseményeinek története.

Hogy a helyzeten folytonosan uralkodó pénzügyi zavarok, az azok rendezésére irányuló meddő törekvések, a pártviszonyok ziláltsága, s az ülésszakról ülésszakra megújuló kormányválságok mellett az országgyűlés törvényhozói tevékenysége nem felelt meg a hozzá kötött várakozásnak, azon nincs mit csodálkoznunk. Három év alatt négy, sőt a Szlavý pénzügyérsége idejét is számba véve, öt kormányválság, s parlamenti viszonyaink zilált-

sága mellett, az országgyűlés rendszeres törvényhozói működése eredményeiben nem lehetett volna kielégítő még akkor sem, ha a pénzügyi viszonyok rendezésének kérdése nem vette volna igénybe a kormány és országgyűlés tevékenységének oroslányrészét.

Az államköltségvetés és az ezzel kapcsolatban évenként megújuló adótörvények tárgyalása, rendkívüli viszonyaink közt végtelenig elhúzódott, s az évi ülészek idejének legnagyobb részét vette igénybe, a házszabályaink hiányossága mellett különben is nehézkes törvényhozói apparatusunkra a pénzügyi helyzet súlya deprimálólág, a folytonos kormányválságok tevékenységére zsbasztólág hatottak.

Csoda-e, hogy ily viszonyok között vajmi kevés az, mit a mult országgyűlés törvényhozói maradandó becsű eredménye gyanánt felmutathatunk.

A Horvát-Szlavon országokkal újolag kötött kiegyezési törvény.

A választási törvény módosítása, mely több részében, különösen a választók listájának állandósítása, és a választási eljárás szabályozására vonatkozólag, a multhoz képest kétségtelen javítás.

A parlament függetlenségének megőrzése szempontjából megalkotott incompatibilitási törvény.

A főváros rendezéséről szóló törvény, melynek alkotását a törvényhatóságok rendezése mulhatlanul szükségessé tette.

A földadó szabályozásáról szóló törvény, mint összes adózási viszonyaink reformjának kezdete.

A néptanítók nyugdíjazásáról szóló, a népnevelés nagyfontosságú ügyére következményeiben áldásos törvény, az ügyvédi rendtartásról és kir. közjegyzökröl szóló törvény, — és

a valóságos szükséget és hézagot pótló kereskedelmi törvény,

ezek a mult országgyűlés fontosabb, maradandó becsű alkotásai.

Azonban nem akarom, tisztelt választók, említés nélkül hagyni azon törvényeket, melyek az államháztartásunkban megzavart egyensúly helyreállítása szempontjából, állami jövedelmeink fokozását célozzák. Értem a megszavazott adóemelést és új adónemeket, melyek nagyobb mértékben fogják igénybe venni az adózó polgárok áldozatkészségét.

Anyagi erőnk túlbecsülése állami intézményeink létrehozásában, és nagymérvű beruházások eszközlése, melyek jövedelmezősége iránt túlzott reményeket tápláltunk, s melyek természetesen csak később fogják meghozni a befektetés gyümölcsét, egy nagy bajt hozott létre állami háztartásunkban, tudniillik: a deficitet.

E baj már a mult országgyűlést megelőző időben jelentkezett, azóta a gazdasági, kereskedelmi és üzleti viszonyainkban, a rossz termések, és a pénzválság által beállott pangás következtében, ez országgyűlésen fokozatosan fejlődött, chronikussá vált, és a legkomolyabb veszélylyel fenyegetett.

Nem lévén tájékozva teljesen pénzügyi helyzetünk felett, bizva beruházásaink jövedelmezőségében és befektetéseink gyümölcsözésében, e bajt hosszú ideig mulandónak tekintettük, melyet a kereskedelmi és forgalmi élet fejlődése, az állam adózási erejének újabb megfeszítése nélkül is orvosolni fog, s az államháztartásban beállott deficitet addig is állankölcsönökkel fedeztük. Csakhamar meggyőződünk azonban annak valóságáról, hogy az állam folyó rendes szükségleteinek kölcsönök által való fede-

zése az állam és a magánosok anyagi romlását idézi elő. Az állam hitele, s evvel a magán hitel megrendül, a kamatláb egyre nő, a kölcsön elhelyezése a nagyobb kamat daczára mind nehezebbé válik, mert a pénzvilág elfordul s megvonja bizalmát oly államtól, mely a hitelt inproductiv kiadásokra veszi igénybe.

A 30 milliós, és 54 milliós, és 153 milliós kölcsönök megkötésének feltételei e tétel igazságát igazolják, államhitelünk sajnálatos sülyedését bizonyítják.

Az államháztartásban az egyensúly helyreállítása és fentartása a legfontosabb s a nemzeti vagyonosodással szorosán összefüggő feladat, oly feladat, melynek gyors megoldásától függ Magyarország állami és közgazdasági jövője. Az állami kiadások és bevételek közt való egyensúly helyreállítására biztosan vezető út: szigorú takarékoság vagy is az állam szükségleteinek leszállítása azon határig, a meddig a takarékoság az állami czélok veszélyeztetése nélkül létesíthető, de ha és a mennyiben a cél csupán csak takarékoság által el nem érhető, nincs más mód a jövedelem fokozásánál, az állam adóképessége igénybe vételénél.

A mult országgyűlés belátva azt, hogy az államháztartásunkban beállott deficit gyökeres intézkedések nélkül el nem enyészthető, belátva azt, hogy a takarékoság magában véve nem elegendő, állami bevételeink fokozását tartotta szükségesnek, megszavazván néhány új, nagyobbára fényüzési adónemet és felemelvén a fennálló adók némelyikét. A kormány és országgyűlés ez által nézetem szerint azon a takarékoság mellett egyetlen biztos ösvényre lépett, melyen a kibontakozás zilált pénzügyi viszonyainkból, és államháztartásunk rendezése elérhető. A mütét

fájdalmas, de szükséges, hogy az egész test fejlődése lehetővé váljék.

Az adók felemelése, új adók behozatala mindig fájdalmas és népszerűtlen intézkedés, de ha ez által eléretik a cél, nem szabad visszariadnunk tőle, bármennyire nehezünkre essék is ez, különösen az első időben; meg kell hoznunk az államnak és önmagunknak a szükséges áldozatot, mert az egyensúly helyreállítása megszilárdítja az állam hitelét, az államhitel javulása előidézi a magán hitelviszonyok javulását, s a tőke, mely elvonul a rendezetlen pénzügyviszonyokkal bíró országokból, visszatér és termékenyítőleg hat a magán vagyponra.

Szigorú takarékoság és jövedelmeink fokozása, e két eszközt kell alkalmazásba vennünk, és ezen egyedül helyes útra lépett már Ghyezy Kálmán volt pénzügyminister, ezen helyes úton haladt, habár csak részben is, a jelen kormány.

Én, tisztelt választók, meggyőződésből hozzá járultam ezen intézkedésekhez, de meggyőződésemhez képest kötelességemnek tartom megjegyezni, hogy a jövedelem fokozásának jelenleg alkalmazásba vett mértékét nem tartom a cél elérésére, az egyensúly helyreállítására elegendőnek, s hogy a jövő országgyűlésnek még tovább kellend menni, ezen fájdalmas bár, de szigorú takarékoság s állami összes intézményeink javítása és egyszerűsítése mellett, biztosan célravezető ösvényen.

Ezek után, t. választók, áltérhetek egyéni szerény levékenységemnek, politikai magamtartásának rövid vázolására, mit szükségesnek tartok azért, hogy önök teljesen ismerjék volt képviselőjük működésének indokait és

ez szolgáljon mentségül netaláni szerénytelenségemért, ha talán többet foglalkoznám önmagammal, mint azt magam is szeretem.

Teljes nyíltsággal s minden utó- s tartalékgondolat nélkül fogom önök előtt feltárni eljárásom indokait. Az önök bizalma e nyíltságot és őszinteséget kötelességemmé teszi, és én e kötelességnek meg akarok felelni még azon esetben is, ha önök nem helyeselvén politikai indokaimat, ez által el kellene veszítenem nagyra becsült bizalmukat.

Mint a volt Deák-pártnak egyik szerény tagja, a mult országgyűlés megnyitásakor nagy reményeket tápláltam ezen országgyűlés működése iránt; teljes bizalommal viseltettem a kormány élén álló férfiak s ezek közt különösen a volt kormányelnök Lónyay Menyhért gróf iránt, kinek gyakorlati iránya, pénzügyi széles ismeretei és gazdag tapasztalaitól vártam bajaink orvoslását; — és épen azért, mert ezen kormány iránt bizalommal viseltettem, mert tevékenységétől üdvös eredményeket vártam, nem helyesltem az országgyűlés tevékenysége kezdetén minden politikai és parlamenti ok nélkül támadt kormányválságot.

Előre láttam a bajokat, melyek egy ily a parlamenti viszonyokban nem gyökerező kormányválságból támadni fognak, s minthogy mindig kötelességémnek tartottam meggyőződésemet minden mellétekintet nélkül kimondani: ebbeli nézeteimet nyíltan ki is fejeztem; valamint kifejeztem nézeteimet akkor is, midőn a pénzügyi viszonyaink súlya dominálta a helyzetet a Szlávya-kormánynak pénzügyi tekintetben csekély reménnyel biztató működése alatt, különösen midőn a pénzügyi tárcza betöltése iránt hetekig folyó eredményre nem vezető tárgyalások zavaraink súlyát csak növelték, állami hitelünket még inkább

aláásták, hogy pénzügyi viszonyaink javításának legnagyobb garantiáját találnám abban, ha a kormányzat élére oly szakavatott egyének vállalkoznának, mint a volt kormányelnök gróf Lónyay Menyhért. Kimondottam továbbá a coalitionális tárgyalások alkalmával abbéli meggyőződésemet is, hogy a pártoknak az elvek fentartása melletti szövetkezésétől s az ennek alapján alakulandó coalitionális kormánytól üdvös tevékenységet, egyöntetű és határozott eljárást a dolog természeténél s a fentartott elvek ellenkező voltánál fogva nem várok, s azért a coalitiót nem is helyeslem.

Azon körülmény, hogy a képviselőház több tagja hasonló meggyőződésben volt és ezen meggyőződését magán körben ki is fejezte, a Deák-párt felbontására célzó törekvésnek magyarázatot adott. Így jött létre — a képzeletben — egy titkos, a kormány megbuktatására, a Deák-párt felbontására törekvő, személyes ambícióknak és egyéni céloknak szolgáló párt, az úgynevezett Lónyay- vagy vacsorapárt, melynek én is egyik buzgó tagjául tekintetem. S habár ezen, csak a képzeletben létező pártnak működéséről a képviselőház naplója nem nyújt fölvilágosítást, a mumus: a személyes érdekek pártja kísértett a Bittó-Ghyeczy-kormány megalakulásáig, sőt az országgyűlés befejezéseig. Ezen a pártviszonyaink zikáltságából tápot merítő előítéletek mellett, a képviselői tevékenység személyemre nézve szerfölött kényessé vált. Nehéz a működés akkor, midőn a legjobb szándékú lépések mögött más rugók kerestetnek, midőn az objectiv bírálat helyét a nem létező titkos intentiók kutatása váltja fel: ilyenkor a kötelesség teljesítése kétszerte terhessé válik, s az eredmény soha sem lehet kielégítő.

A miket, t. választók, ez irányban elmondani jónak

láttam, kérem ne tekintsék mentségül; a meggyőződés kifejezésének mentségre soha sincs szüksége. Nem is azért hoztam fel ezeket; de felhoztam, hogy igazoljam némileg azon elvonultságot és tartózkodást, melyet egy ideig követni szükségesnek láttam. Az elmondottakhoz azonban hozzájárult még egy más körülmény, melyet hallgatással nem mellőzhetek.

Midőn pénzügyi bajaink valóban komolyakká váltak, midőn a bajok keletkezése és azok orvoslásának módja iránt még nem voltak megállapodott nézetek, e bajok forrását magának a parlamentnek keblében kerestük. Csakhamar általánossá lett a közvéleményben azon irány, mely a parlament némely tagjaiban, a haza érdekeivel ellentétben álló idegen érdekek szolgáját kereste, és ezen felfogás leginkább alkalmaztatott azokra, a kik anyagi helyzetük, családi viszonyaiknál fogva utalva voltak arra, hogy maguknak családjuk fentartását biztosító állást szerezzenek.

Igy jutottam én, a ki önök előtt ismert viszonyaimnál fogva még a mult országgyűlésre történt megválasztásom előtt egy magántársulatnál hivatalos állást fogadtam el, és velem együtt számos képviselőtársam azon kényes és kétes helyzetbe, hogy az akkor uralkodott, a szédelgés korszakában történt visszaélések által sokakban megerősített felfogással szemben, magunkat a képviselőház csakis túrt tagjainak tekinthettük, mi egyéni tevékenységünkre minden esetre zsidbasztólag hatott. — És ez második oka a képviselőházban egyideig elfoglalt tartózkodó állásomnak, melynek hogy véget vessek, indítványoztam számos társammal egyetemben az incompatibilitási törvény meghozatalát. E törvény megalkottatott, és én annak megalkotását szívemből üdvözöltem.

Azonban, t. választók, az idő folyt, pénzügyi bajaink növekedtek, az eszmék tisztultak, míg végre az ország általános öröme, melyben én is teljes mértékben osztozom, létre jött az új pártalakulás, létre jött a jelenlegi fusionális kormány. A volt Deák-pártnak a balközéppel való egyesülése oly örvendetes és nagy jelentőségű esemény, melynek meggyőződésem szerint parlamentarizmus életünk megszilárdulása, anyagi helyzetünk javítása, hazai viszonyaink rendezésére üdvös következményei lehetnek.

Lényegesen megváltozott a pártok állása; a közjogi alap nincs többé kitéve folytonos támadásoknak, ez alap védelme nem képezheti továbbra is heterogen elemek egyesülésének alapját, lehetővé van téve az egészségesebb pártalakulás, s a pénzügyi kérdések sürgős megoldása mellett hazai kormányzati viszonyaink javítása lépett előtérbe; a belkormányzati viszonyaink rendezése iránti elvi nézetek fogják szükségképen képezni, sőt képezik már ma is a pártok tömörülésének alapját s ezen pártalakulásból, az elveknek tárgyilagos küzdelméből helyesebb, sikeresebb törvényhozási működés fog kifejlődni.

A pártok egyesülésének alapján keletkezett kormány, melynek tagjai iránt összesen és egyenként én a legnagyobb tisztelettel és elismeréssel viseltetem, nehéz viszonyok közt vette át az állami ügyek intézését; súlyos feladatot vállalt, de helyzete a pártok átalakulása következtében lényegesen javult; támogatja a kormányt a két párt egyesüléséből »szabadelvű párt« elnevezés alatt alakult nagy többséggel rendelkező kormány-párt, tevékenységét ellenőrzi a »jobboldali ellenzék«, mely, mint azt eddigi magatartása is igazolja, nem igyekszik a kormány működését akadékoskodó ellenzékeskedéssel bénítani; de valódi parlamentáris ellenzéket képez, s e szerint a pár-

tok egymás közt levő viszonyai nem szolgálnak többé az üdvösebb és gyorsabb tevékenység akadályául. Ez a helyzet ma, örvendetes haladás a mult pártviszonyaihoz képest, reménynyel biztató a jövőre nézve.

A kormány közzé tette csupán általánosságokban mozgó programját. Ismeretes az önök előtt, e programot ezuttal taglalni nem kívánom. E programot tette magáévé a »szabadelvű párt«.

A »jobboldali ellenzék« programját báró Sennyei Pálnak a költségvetés tárgyalása alkalmával a képviselőházban elmondott beszédében kifejezett elvek képezik. Azoknak, kik az 1867. évi közjogi kiegyezés alapján állanak, a kik ezen kiegyezést fentartandónak vélik s így nem tartoznak a »közjogi ellenzék« egyik árnyalatához sem, e két párt egyikéhez kell csatlakozniok, és pedig azon párthoz, melynek programja egyéni meggyőződésükhez közelebb áll.

Én a lefolyt országgyűlés tartama alatt a két párt egyikéhez sem csatlakoztam, hanem szavazatomat, egyéni meggyőződésemhez képest, függetlenül nyilvánítottam.

Okaim erre a következők voltak.

Én hazánk alkotmányos fejlődésének előfeltételét parlamenti rendszerünk reformjában keresem; közigazgatásunk rendezését pedig nemcsak az administratio, de az állami háztartásnak rendezése és rendezett állapotban való fentartása érdekében mulhatlanul és sürgősen szükségesnek tartom. A pénzügyi rendezés nagy kérdése mellett e két kérdést tekintem a jövő legfontosabb feladatának.

Oly kérdések azok, t. választók, melyeknek helyes megoldásától függ hazánk jövője. Nem szabad ezen kérdésekről megfeledkeznünk, nem szabad ezen kérdések

megoldásának elodázásába belenyugodnunk, habár ma, a fusio fölötti általános öröm és lelkesedés közepette, azok fontossága csekélyebbnek látszik.

A parlamenti reform tekintetében: a képviselők számának aránylagos leszállítását, az öt éves mandatumot, helyesebb tanácskozási szabályok alkotását, és a főrendi háznak a kor követelményeinek és a parlamentáris rendszer igényeinek megfelelő átalakítását, a közjogi kiegyezés létrejötte óta, sürgősen szükségesnek tartottam és szükségesnek tartom ma is.

Közigazgatásunk rendezésére vonatkozólag, a gyakorlati életből merített tapasztalatok meggyőztek arról, hogy közigazgatásunk jelenlegi rendszere nem felel meg a mai kor igényeinek, az administratio fokozott követelményeinek, — s azért azt módosítandónak és javítandónak tartom. A törvényhatóságok autonomiáját fentartandónak vélem, de nem látom ezen jogkör csonkítását abban, ha a helyhatósági ügyek végrehajtására, és az állami közigazgatás közvetítésére szolgáló hivatalos közegek, az elvben szép és helyes, de a gyakorlatban a mai kor igényeinek meg nem felelő választási rendszer alól elvonatnának. A törvényhatósági közigazgatási tisztviselők kinevezése, a jó közigazgatásnak és az egyéni felelősség gyakorlati kivitelének postulatuma. Közigazgatásunk rendszerét tehát ily irányban javítandónak tartom, és ennek következtében a megyei házi pénztár felállításának eszméjét nem pártolom.

Ezen házi pénztár az ország polgárait igen egyenlőtlen mértékben sújtaná. Míg a nagy és gazdag megyék az állami adónak a házi pénztár részére engedélyezendő százalékából közigazgatási kiadásaikat bőven fedezhetnék, addig a szegény és kevésbé termékeny talajú megyék

ezen százalékon felül még tetemes összegre rugó megyei házi adót lennének kénytelenek fizetni, pedig nem igazságos, nem is méltányos, hogy a hazának polgárai ugyanazon közigazgatási szolgáltatásokért egyenlőtlen mértékben terheltessenek.

E két, meggyőződésem szerint, főfontosságú kérdésben nem értvén egyet a kormánynak közzé tett programjával: nem csatlakozhattam a kormányt támogató »szabadelvű párthoz«; nem csatlakozhattam, mert a helyett, hogy a kormány programjának általánossága mellett eltérő nézeteimmel a kormány-pártba belépjek és ott szaporítsam a heterogen elemet, s eltérő nézeteim előadása által szítsam az egyenetlenséget a párt kebelében, helyesebbnek láttam meggyőződésemet követve, a kormánnyal szemben fentartani teljes függetlenségemet.

Nem osztom, nem oszthatom azok nézetét, a kik azt állítják, hogy államháztartásunk rendezése képezvén a jövő országgyűlés legsürgősebb feladatát, az általam itt említett két fő fontosságú kérdés nem fog a jövő országgyűlés napirendjére kerülni, az e kérdések körül fenforgó, netalán eltérő nézetek tehát elférhetnek egymás mellett a »szabadelvű pártban«; nem osztom e nézetet azért, mert államháztartásunk rendezésének és rendezett állapotban fentartásának kérdése meggyőződésem szerint válhatlan kapcsolatban van állami közigazgatásunk kérdésével. A legjobb, leghelyesebb pénzügyi törvények mellett sem leszünk képesek eredményt felmutatni, ha a pénzügyi kormányzat nem találandó támaszt közigazgatási rendszerünkben, azért én e kérdések megoldásának sürgetését azok részéről, kik ez irányban egyetértenek, jogosult eljárásnak tekintem.

Ezen meggyőződés vezérelt a múltban, s a mennyi-

ben a jövőben hivatva lennék politikai tevékenységre, a fentebb kijelölt nézeteket tartanám eljárásomban irányadóknak.

A jövőnek, nézetem szerint, legfontosabb kérdésében a parlamenti reform és a belügyi administratio kérdésében elmondtam teljes nyíltsággal nézeteimet, engedjek meg, hogy hasonló nyíltsággal mondjam el véleményemet a napirendre kerülendő többi nagy fontosságú kérdésekre nézve. A pénzügyi rendezés kérdésében államháztartásunkban az egyensúly helyreállítását a legkomolyabb s legsürgősebb feladatnak tekintem, s a kormánynak ez irányban teendő célravezető előterjesztéseit a legmelegebben pártolnám. Megjegyeztem már, hogy állami jövedelmeinknek a már megszavazott adótörvények által eszközölt fokozását nem tartom a cél elérésére elegendőnek, s mert államháztartásunk rendezéséhez csak egy biztos út: a szigorú takarékoság, s a mennyiben ez az állam céljainak veszélyeztetése nélkül nem elegendő, a jövedelem fokozása vezet; adótörvényeink reformját, az adóteher aránylagos és igazságos felosztását, s a mennyiben ez okvetlenül szükséges, az adóteher fokozását is, az állam jövője, felvirágzása érdekében elfogadandónak vélem.

A pénzügyi rendezéssel összefüggő nagy fontosságú kérdésekre nézve, minők a bankkérdés és a kereskedelmi s vámszövetség revisiójának kérdése, néhány szóval szintén kívánok nyilatkozni. A bankkérdésnek törvényhozás útján leendő szabályozását halaszthatlan, sőt a bécsi nemzeti bank privilegiumának közel bekövetkezendő lejárása folytán mellözhetlen és önmagától előtérbe lépő szükségnek tartom. A bankkérdés főleg azon szempontból bír fontossággal, hogy az ország kereskedelmi, forgalmi

és üzleti életének fejlődésére szükséges hitel minden körülmény közt biztosítva legyen. Kivánatos, hogy e hitelt egy önálló, független jegybank közvetítse. De a kérdés, ki közvetítse e hitelt? nem főfontosságú. A lényeg az, hogy az ország hiteligényeinek teljesen megfelelő közvetítő meglegyen, és állása a törvényhozás által szabályozva legyen, s ezért én a bankkérdést akár egy független jegybank felállításával, akár a bécsi nemzeti bankkal kötendő egyezmény által megoldhatónak hiszem, s bármennyire óhajtom is az önálló független jegybank felállítását, a menyiben a valuta helyreállítása, s az önálló jegybank részére szükséges ércalap előteremtése hazánk mai viszonyai közt alig legyőzhető nehézségekbe ütközik: én a bankkérdést a bécsi nemzeti bankkal kötendő, az ország hiteligényeinek teljesen megfelelő egyezmény által kevesebb nehézséggel vélem megoldhatónak és pedig aképen, hogy ezen intézetnek megfelelő alappal dotált osztálya egy külön, a bécsi igazgatóságtól teljesen független magyar igazgatóság által, s az állam ellenőrködése mellett kezelteknék.

A kereskedelmi és vámszövetséget én a közbenső vámsorompók eszméjének elvetésével megújítandónak tartom; de annak, különösen a fogyasztási adó alá eső cikkekre vonatkozó pontjait hazánk érdekében okvetlenül módosítandónak vélem.

A monarchia politikai helyzete véderönknek nemcsak fentartását, de fokozását, s a tapasztalás és tudomány által elért vívmányok elfogadásával, tökélyesbitését állampolgári köteletségünké teszi. Bármily károsan hat vissza államháztartásunk és közzgazdászati fejlődésünkre a nagy hadsereg fentartása, a szomszéd európai államoknak azon politikájánál fogva, mely szerint véderejüknek a legma-

gasabb fokra emelését, hadseregüknek haczképes állapotban fentartását, legfontosabb kötelességüknek ismerik, meggyőződésem szerint a közös hadsereg költségvetésében jelentékenyebb megtakarításokat létesíteni nem leend lehetséges.

A mi védelmi rendszerünk második tényezőjét: a honvédséget illeti, teljesen méltányolva az ennek felállításánál iránytadó politikai szempontokat, azt fentartandónak és fejlesztendőnek tartom. Szükségét látom azonban annak, hogy védelmi rendszerünknek ma már jelentékeny tényezőjét képező honvédségünk szervezete a védrendszer igényei és pénzügyi helyzetünk követelményeivel összhangba hozassék.

Igazságszolgáltatásunkat különösen perrendtartásunk módosítása s anyagi törvények alkotása által tartom javítandónak. Ezen anyagi törvények között pedig az első sorba a büntető-, csőd- és váltótörvény alkotása tartozik.

Az egyház-politikaikérdésekben a vallásegynlőség és teljes vallásszabadság elvét tartom követendőnek. Minden vallás jogait és jogosult érdekeit tiszteletben tartva, a politikai életből és a törvényhozás terméből minden vallási színezetet, mint nem oda tartozót, kiküszöbölendőnek tartok.

Ezen főbb pontokban összpontosul meggyőződésem. Nem változott ez, mióta önöket képviselni szerencsés vagyok, csak egyetlenegy pontban, és e pont: a törvényhatósági tisztviselők kinevezésének kérdése. A változott viszonyok, az idő követelményei érlelek meg bennem meggyőződésem e változását, melyet én önök előtt nyíltan be is vallok.

Ezek után fogadják önök hálás köszönetemet a mullban irányomban tanusított bizalmukért, s azon türe-

lemért, melylyel ezen szerény előadásomat végig hallgatni szivesek voltak.

A kölcsönös tisztelet, barátság és bizalom volt az, a mi előttem azon viszonyt, melyben három országgyűlésen keresztül önökhöz állottam, oly rendkívül kedvessé tette. Éltem legszebb emlékei közé fogom mindenkor sorolni azon bizalmat, melylyel érdemetlenül megtisztelték, — és engedjék reménylenem, hogy, ha a politikai nézetek különfélesége a politikai élet terén meg is ingatná a bizalmat, a kölcsönös jóindulat és barátság, a mire én a legnagyobb súlyt fektetem, köztünk úgy mint eddig, ezentúl is fennmarad.

És ezzel a haza jövője iránti törhetlen hittel és bizalommal befejezem szerény előadásomat.

Éljen a haza!

Éljenek e hon polgárai!

DE BALLAGI GÉZA

FŐVÁROSI
KÖNYVTÁR
1912

DE WALTERS

